

MOTIVACIJA ZA UČENJE STRANOG JEZIKA KAO FUNKCIJA LIČNOSTI I DRUŠTVENE SREDINE¹

Motivacija za učenje stranog jezika u znatnoj je mjeri neiztražen problem jer zahtijeva interdisciplinarni pristup, pa se istraživanje najuspješnije provodi združenim radom istraživača s različitim područja istraživanja, a takvo istraživanje je objektivno teško provoditi. Svako drugo istraživanje motivacije za učenje stranog jezika nužno je parcijalno i usko determinirano. Zato ćemo ovdje razmotriti samo teorijski jedan aspekt te motivacije, naime, motivaciju za učenje stranog jezika koja nastaje kao rezultat interakcije učenikove ličnosti i njegove društvene sredine.

Svako je učenje jedan od načina ponašanja, pa je to i učenje stranog jezika, a svako je ponašanje uvjetovano motivom. To nam je osnovna pretpostavka. Također pretpostavljamo da motiv kao takav, odnosno sam za sebe, ne postoji, nego značenje motiva pa prema tome i sklonost prema određenom ponašanju nastaje u odnosu pojedinca i njegove društvene sredine (Evans, 1975: 81). Tako će i motivacija za učenje stranog jezika ovisiti o tome kako učenik opaža stvari u svojoj društvenoj sredini u odnosu na potrebu i cilj učenja stranog jezika. Na taj način učenikova motivacija za učenje stranog jezika bit će u funkciji njegovih osobnih shvaćanja i htijenja koja su nastala kroz interakciju sa shvaćanjima i htijenjima njegove društvene sredine.

Prije nego što pristupimo razmatranju tog odnosa, moramo odrediti pojam motivacije za učenje stranog jezika. U tu svrhu prilagodit ćemo definiciju akademske motivacije Rossa Moena i Kennetha O. Doylea, Jr. (1977: 509), pa ćemo motivaciju za učenje stranog jezika definirati kao sve one materijalne i psihološko-sociološke snage koje djeluju u naprezanju pojedinca da uči strani jezik. Materijalne snage shvaćamo kao sve vanjske materijalne objekte koji djeluju na pojedinca kao subjekta za vrijeme učenja, a o pojedincu ne ovise, i mogu pozitivno ili negativno utjecati na njegovu motivaciju, kao što su npr. opremljenost učionice, nastavni materijal, stručna osposobljenost nastavnika, nastavni plan, broj učenika u grupi itd. Općenito se prihvaća da se motivacija pojačava s porastom kvalitete materijalnih snaga.

Međutim, ono što nas ovdje najviše zanima i što nije očito na prvi pogled, to je pitanje što su psihološko-sociološke snage i kako one djeluju.

Dok smo materijalne snage odredili kao snage koje djeluju neovisno o pojedincu koji uči strani jezik, psihološko-sociološke snage razlikovat ćemo od materijalnih snaga u prvom redu po tome što djeluju ovisno o pojedincu, pa ih stoga definiramo kao vlastite snage pojedinca nastale u interakciji pojedinca i njegove društvene sredine, i po tome ih kvalitativno razlikujemo

¹ Ovaj rad je u skraćenijem obliku saopćen na savjetovanju »Sociolingvistika i nastava jezika« održanom 2. i 3. 10. 1981. u Zagrebu.

od materijalnih snaga. Djelovanje ovako definiranih psihološko-socioloških snaga odredit ćemo najprije kroz proces individualizacije i socijalizacije ličnosti, da bismo zatim mogli odrediti njihov odnos prema motivaciji za učenje stranog jezika.

Pretpostavit ćemo da društvena sredina u kojoj pojedinac živi nije jedinstvena pa ćemo zbog toga reći da pojedinac živi unutar uže i šire društvene sredine. Užu društvenu sredinu čini njegova najbliža okolina, tj. obitelj, dok širu društvenu sredinu predstavlja njegova šira okolina, tj. vršnjaci, škola, sredstva masovne komunikacije itd. Od najranije mladosti pojedinac unutar uže društvene sredine oblikuje sebe kao individualno i socijalno biće, ostvarujući tako osjećaj svog identiteta koji ga bitno i ubuduće određuje kao ličnost sa shvaćanjima i uvjerenjima, sistemom vrijednosti, normama i ciljevima itd. Najkasnije odlaskom u školu, pojedinac se suočava sa širom društvenom sredinom unutar koje se proces njegove individualizacije i socijalizacije nastavlja, pa će se svijest o vlastitom identitetu sa shvaćanjima i uvjerenjima, normama i ciljevima itd. postupno dograđivati sve do zrele dobi i uz manje izmjene u zreloj dobi zadržati kao trajno i bitno određeno pojedinca kao ličnosti. I ne samo to. Pojedinac kroz socijalizaciju teži za integracijom u užu i širu društvenu sredinu budući da mu osjećaj integriranosti stvara i osjećaj sigurnosti (Evans, 1975: 101). Stupanj integriranosti pojedinca u užoj i široj društvenoj sredini ovisit će o odnosu psihološko-socioloških snaga nastalih kroz proces individualizacije i socijalizacije unutar i uže i šire društvene sredine, a među njima može, ali ne mora, postojati odnos podudaranja, odnosno može postojati odnos djelomičnog podudaranja, ili može postojati konfliktan odnos, tj. psihološko-sociološke snage, nastale u interakciji pojedinca i uže društvene sredine i psihološko-sociološke snage nastale u interakciji pojedinca i šire društvene sredine, mogu biti u skladu, u djelomičnom skladu, ili u konfliktu. Svaki od ova tri moguća odnosa psihološko-socioloških snaga prema definiciji direktno utječe na motivaciju za učenje stranog jezika koja po Gardneru i Lambertu (Corder, 1975: 203) može biti dvovrsna, integrativna i instrumentalna.

Polazeći od njihove definicije integrativne motivacije² (Corder, 1975: 203), možemo reći da integrativna motivacija za učenje stranog jezika nastaje kao rezultat neuspješne individualizacije i socijalizacije pojedinca unutar njegove i uže i šire društvene sredine. Integrativno se motivirani učenik stranog jezika uz pomoć znanja stranog jezika identificira s govornikom stranog jezika, a sve to čini s ciljem da bi se uspješno integrirao u stranu društvenu sredinu i na taj način ostvario novi identitet (Limić, 1980: 52). Prema tome, psihološko-sociološke snage koje uvjetuju integrativnu motivaciju nastaju u interakciji pojedinca i strane društvene sredine, pa je integrativna motivacija koja u tom slučaju djeluje kvalitativno identična motivaciji koju pojedinac doživljava u najranijoj životnoj dobi kada kroz individualizaciju i socijalizaciju unutar uže društvene sredine uči materinski jezik. Ako prihvatimo ovakvo tumačenje integrativne motivacije, postaje nam jasno zašto pojavu integrativne motivacije za učenje stranog jezika ne bismo

² Prema S. Plt Corderu, Gardneru i Lambertu definiraju integrativnu motivaciju ovako: »integrativna motivacija znači učenje nekog jezika radi toga što se učenik želi identificirati ili postati integriran u društvo čiji je to jezik«.

trebali očekivati u naših učenika stranih jezika, budući da je težnja za novim identitetom zapravo težnja za odnarođivanjem.

Prema definiciji instrumentalne motivacije, po Gardneru i Lambertu³ (Corder, 1975: 203), reći ćemo da je učenik stranog jezika instrumentalno motiviran, ako se podudaraju shvaćanja i ciljevi psihološko-socioloških snaga nastalih u interakciji pojedinca, odnosno učenika i uže i šire društvene sredine, o upotrebnoj vrijednosti znanja nekoga stranog jezika, odnosno o potrebi učenja nekoga stranog jezika kao ekonomsko-političkoj nužnosti, pogotovo za narode kojima jedan od tzv. svjetskih jezika nije materinski jezik.

Prema tome, možemo zaključiti da materijalne snage, kako smo ih ovdje definirali, pridonose motivaciji za učenje stranog jezika, ali da su bitne u formiranju te motivacije psihološko-sociološke snage koje se pojavljuje kroz dvije vrste motivacije, integrativnu i instrumentalnu. Odgojno-obrazovni proces učenja stranih jezika trebalo bi organizirati u skladu sa shvaćanjima i ciljevima djelovanja psihološko-socioloških snaga, jer bi tada zadatak uže i šire društvene sredine, o suzbijanju eventualne pojave integrativne motivacije i o stimuliranju instrumentalne motivacije bio ispunjen.

LITERATURA

- S. Pit Corder, *Introducing Applied Linguistics*, Penguin, 1975.
Phil Evans, *Motivacija*, Nolit, Beograd, 1978. (*Motivation*, Methuen & Co Ltd, London, 1975.)
Ross Moen and Kenneth O. Doyle, Jr., Construction and Development of the Academic Motivations Inventory (AMI), *Educational and Psychological Measurement*, 1977, 37, pp. 509—512.
Biserka Limić, »Integrativna motivacija i psihologija moći«, *Strani jezici*, 1, Zagreb, 1980, str. 50—52.

³ Prema S. Pit Corderu, Gardner i Lambert definiraju instrumentalnu motivaciju kao motivaciju za »učenje nekog jezika radi neke više ili manje uočene koristi koju bi on mogao imati za učenika«.

MOTIVATION FOR FOREIGN LANGUAGE LEARNING AS A FUNCTION OF PERSONALITY AND SOCIAL ENVIRONMENT

Summary

The motivation for foreign language learning is considered as a psychosociolinguistic problem. It is defined by adapting R. Moen's and K. O. Doyle's definition of academic motivation. The psychosocial forces, considered more important for motivation than material forces, are explained through individualization and socialization of the individual within his social environment which is supposed to be nonhomogenous and is defined as narrower (i.e. family) and wider (i.e. youngsters of the same age; school; mass communications; etc.) social environment. A foreign language teaching program has to take into consideration not only material forces (defined as outside forces) but primarily psychosocial forces (defined as inside forces) created through interaction of the learner's personality and his narrower and wider social environment. The activity of psychosocial forces is explained by following Lambert's and Gardner's definitions of instrumental and integrational motivations. It is concluded that an instrumental motivation has to be stimulated and an integrational motivation has to be prevented, because it comprises in itself the aspiration for the change of identity and thus endangers the individual's national identity.